

ZBATIMI I STANDARDEVE PËR TEKSTET SHKOLLORE NË LIBËR LEXIMI (1-5)

MA. Arbnesha Mexhuani
Hulumtuese për Arsimin në Distançë
Instituti Pedagogjik i Kosovës
E-mail: Arbnesha007@hotmail.com

Abstrakti

Qëllimi i hulumtimit është të pasqyrojë në mënyrë objektive se në cilat përbajtje mësimore të këtyre teksteve shkollore mungon, reflektimi apo zbatim i standardeve për tekstet shkollore. Njëkohësisht hulumtimi ka për qëllim që në bazë të gjetjeve në tekstet e lartpërmendura, të bëhen edhe rekomandime për autorët e teksteve të reja shkollore, për profesionalist që merren me tekste shkollore dhe për institucione të ndryshme publike dhe jo publike, që në të ardhmen të kenë mundësi të merren me përmirësimin e tyre. Për studim janë përfshirë Libër Leximi prej klasës së parë deri në të pestën. Fillimisht është bërë një analizë teorike e literaturës për hulumtimet eventuale për tekstet shkollore që janë bërë në Kosovë, si dhe analiza e përbajtjeve të dokumenteve, duke filluar nga standardet për hartimin e teksteve shkollore (1-5), Kornizën e Kurrikulës së Re të Kosovës si dhe përbajtjet e njërive mësimore në Librat e Leximit, me qëllim të njohjes, me përbajtjen, aspektet gjuhësore, aspektin pedagogjik, aspektin e barazisë gjinore, përpilimin metodik dhe didaktik, ilustrimet dhe shumë aspekte të tjera, gjithmonë bazuar në standardet për hartimin e teksteve shkollore. Nga të dhënat e nxjerra nga ky hulumtim gjithashtu mund të përfundojmë se Libër Lexim (1-5) përcjellin mangësi, lëshime të natyrave të ndryshme, që jam përpjekur t'i evidentoj që në të ardhmen hartuesit e teksteve t'i kenë parasysht dhe t'i eliminojnë ato, duke ngritur kështu nivelin profesional të teksteve shkollore të gjuhës shqipe për klasën (1-5). Shumë përbajtje mësimore të këtyre librave janë kryesisht arkaike dhe të bazuar në folklore, që promovojnë paragjykim apo diskriminim të gjinisë femërore, heroizëm mashkullor dhe vetë-viktimizim. Përbajtjet në këto libra janë më shumë në favor të rolit dominues të mashkullit. Personazhet e gjinisë femërore në këto tekste paraqiten kryesisht në role të amvisës. Diskriminimi i gjinisë femërore paraqitet sidomos në përralla të ndryshme, ku paraqitet dëshira për të lindur

vetëm djalë. Prandaj shumë përbajtje mësimore nuk e plotësojnë standardin ebarazisë gjinore. Sa i përket standardit përshtatshmëria e teksteve me moshën e nxënësve, Libri i Leximit për klasën e tretë ka 184, faqe, Libri i Leximit për klasën e katërt ka 245 fq. Libri i Leximit për klasën e pestë ka 235, që nuk përputhet me moshën e fëmijëve 6- 11 vjeçar. Gjuha e shkrimeve në disa njësi mësimore, e sidomos në disa përralla nuk është e konceptuar në përputhje me moshën dhe mundësitë gjuhësore të klasës, për të cilën teksti shkollor është adekuat. Disa tregime dhe përralla që janë të paraqitura janë shumë të ngarkuara me fjalë të panjohura, gjë që nuk janë as në fjalorin e njësisve mësimore dhe janë fjalë të vjetra që nuk përputhen me moshën e fëmijëve. Disa njësi mësimore në Librat e Leximit (1-5) nuk janë të përshtatshëm për tipa të ndryshëm të nxënësve /eve, p.sh me nxënës/e që mësojnë (në mënyrë vizuale, përkatësisht kognitive apo vepruese. Po ashtu këto tekste mësimore nuk nxisin tek nxënësit të mësuarit e pavarur të tyre Në shumë tregime, përralla, anektda, këngë popullore, poezi dhe shembuj të ndryshëm nuk ka përbajtje me cilësi të lartë, dhe nuk janë në përputhje me kërkesat e shoqërisë së sotme e të së nermes, me një fjalë përbajtjet janë shumë të vjetra dhe nuk kanë nivel të lartë bashkëkohor. Përzgjedhja e përbajtjeve mësimore në shumicën e teksteve nuk është bërë në mënyrë të duhur, nuk ndihmon nxënësit/et për edukim paqësor dhe për demokraci. Librat e Leximit (1-5) nuk i përmbushin standardet të hartuara nga MASHT së bashku me International Projects in Education (IPE), pjesë e Shkollës së Lartë Pedagogjike të Cyrihut. Tekstet shkollore, Libër Leximi (1-5) duhet të ndërrohen sepse nuk kanë përputhshmëri me Kornizën e Kurrikulës së Re.

Fjalë çelës: Përbajtjet mësimore, (Libër Lexim 1-5), Standardet për tekstet shkollore, Zbatimi i standardeve në tekstet shkollore.

Hyrje

Duke u bazuar në atë se tekstet shkollore luajnë rol shumë të rëndësishëm në edukimin e nxënësve që përgatiten për të ardhmen, ky studim është nga fusha e hartimit të teksteve, objekt i të cilit është vështrimi i përgjithshëm i teksteve shkollore (Libër Leximi 1-5) duke u bazuar në zbatimin e standardeve në përbajtjen e teksteve ekzistuese. Tekstet mësimore Libër Leximi për klasën e pare deri në të pestën janë të hartuara në bazë të planit mësimor për këto klasa. Lejimi i përdorimit të këtyre teksteve në shkollë është bërë me vendimin e

Ministrisë së Arsimit Shkencës dhe Teknologjisë të Kosovës. Librin e Leximit të klasës së parë të autorit Arif Demolli, MASHT e lejoj të përdoret në shkolla me Vendimin nr. 484/02-1 me datën 01.06.2004. Librin e Leximit për klasën e dytë të autorit Arif Demolli, MASHT e lejoj të përdoret në shkolla me vendimin nr. 629/02-1 të datës 02.09.2004. Librin e Leximit për klasën e tretë të autorit Arif Demolli, MASHT e lejoj të përdoret në shkolla me Vendimin nr. 567/02-1 të datës 27.07.2005. Librin e Leximit të klasës së katërt të autorit Xhevat Sylja, MASHT e lejoj të përdoret në shkolla me Vendimin nr. 2040/02-1 të datës 18.07. 2006, ndërsa Librin e Leximit për klasën e pestë, po ashtu të autorit Xhevat Sylja , MASHT e lejoj me Vendimin nr. 1075/01-13, me datën 17.09.2007. Këta libra me të njëjtin titull dhe me të njëjtin destinim, por me pak ndryshime, kanë filluar të përdoren prej vitit 2004-2007 kur u botuan për here të parë, e deri me sot që janë ende duke u përdorur. Nga MASHT ekzistojnë një mori dokumentesh dhe statistika zyrtare lidhur me vlerësimin e teksteve shkollore. Po ashtu MASHT në vitin në vitin 2011 miratoi Kornizën e Kurrikulës së Re dhe Standardet për Tekstet Shkollore. Duke u bazuar në atë se tekstet shkollore janë të hartuara para hartimit të standardeve për tekstet shkollore, atëherë mendoj se është një domosdoshmëri për një vështrim të përgjithshëm të këtyre teksteve, dhe të analizohet se sa i përmbushin tekstet shkollore këto standarde.

Konteksti teorik

Për të përmirësuar cilësinë e teksteve shkollore e të mjeteve didaktike, Ministria e Arsimit Shkencës dhe Teknologjisë (MASHT) në vitin 2011 hartoi standardet për vlerësimin e teksteve shkollore² ekzistuese dhe atyre që do të krijohen. Termi „*standard*” (*më saktë standard i cilësisë*) cakton një aspekt të një norme apo të një niveli të cilësisë, të cilin një tekst shkollor aktual dhe modern duhet ta përfillë, ta respektojë dhe ta plotësojë sipas kërkesave aktuale, të pranuar

---

² Standardet për tekstet janë hartuar pas publikimit të teksteve shkollore të analizuara.

gjerësisht nga ana e pedagogjisë, didaktikës dhe shkencave të veçanta” (Standarde për Tekste shkollore, MASHT, 2011, fq.8) . Standardet e përmbledhura në këtë dokument përshkruajnë dhe caktojnë kritere dhe aspekte të cilat duhet t’i plotësojnë tekstet shkollore. Plotësimi i standardeve matet përmes treguesve konkretë. „Termi „tregues” shënon aspekte të pjesshme, konkrete dhe (me sa është e mundshme) të operacionalizuara, përmes të cilave mund të caktohet e të matet deri ku apo në cilat përmasa është i plotësuar një standard (MASHT, 2011, fq. 13) Dokumenti fillon me një grup prej 15 standardeve të përgjithshme, të ndara në katër fusha:1), Aspekte formale, paraqitja dhe pamja, 2) Aspekte metodike dhe didaktike, 3) Aspekte pedagogjike, 4) Aspekte në lidhje me praktikën. Ndërsa grupi i dytë i standardeve (standardet (16.1-16.14) lidhen me standardet specifike për secilën lëndë, të cilat duhet plotësuar, p.sh. nga abetaret, tekstet shkollore të shkencave të natyrës apo nga librat e leximit, materialet didaktike parashkollore etj. Gjithsej janë pesëmbëdhjetë standarde të përgjithshme, dhe treguesit specifikë, sipas lëndës dhe llojit të tekstit shkollor (MASHT 2011. fq. 7) . „Termi „tekst shkollor“ përdoret për tërësinë e librave shkollorë, materialeve shtesë apo plotësuese në lidhje me ta, doracakët përkatës etj. Termi tekst shkollor mund të zëvendësohet edhe me termin „libër shkollor” kur përdoret pranë fjalës „tekst” (në kuptimin pjesë e shkëputur e një shkrimi)”. Tekstet mësimore janë libër themelor shkollor, hartuar në bazë të kurrikulës përkatëse dhe në harmoni me kërkesat didaktike, metodike, psikologjike,estetike,etj. Secili tekst përbëhet prej mësimëve (njësi mësimore). Secili mësim përbëhet prej lëndës (përmbajtjes së shkruar,ilustrimit artistik e teknik dhe aparaturës didaktike. Në shekullin e XIII kemi tekstet e para shkollorë në shkollat e Evropës. Në vitin 1654, Jan Amos Komenski botoi tekstin shkollor „Bota ndijore në fotografi” (lat.Orbis sensalium pictus),(Hajrullah Koliqi: Historia e Pedagogjisë Botërore I, Universiteti i Prishtinës, Prishtinë,1997,fq.215.). Ky ishte teksti i parë mësimor i ilustruar me 302 piktura të ndryshme. Ky libër u shfrytëzua si tekst shkollor rreth dy shekuj dhe u përkthye në shumë gjuhë dhe shërbeu si model për hartimin e teksteve të tjerë shkollorë nga autorë të ndryshëm”.

Gjatë shekujve të kaluar vazhdoi edhe zhvillimi dhe përsosja profesionale dhe shkencore e hartimit të teksteve shkollore. Si libër i parë shkollor në gjuhën shqipe konsiderohet „Doktrina e Kërshtenë“ e Pjetër Budit (1618), (Hajrullah Koliqi, 2002, fq. 88.)

Pas hartimit të këtij libri, pastaj pasojnë edhe libra të tjerë shkollor, duke filluar që nga Abetarja e Naum Veqilhargjit e deri në kohën e sodit.

Tekstet shkollore janë preokupim i shumë profesionistëve dhe institucioneve përkatëse për ngritjen e cilësisë së tyre. Profesionist dhe institucione të ndryshme kanë bërë përpjekje të shumta për hartimin e teksteve shkollore me një cilësi sa më të lartë. Janë bërë studime të shumta nga këndvështrime të ndryshme, si nga aspekti gjinor, ngarkesa me fakte dhe informacione aparatura didaktike e shumë të tjera. Organizata Birn, në vitin 2013, ka bërë studimin: „Analiza e teksteve shkollore të ciklit të shkollave të mesme të ulëta, klasat VI, VII, VIII dhe IX. Qendra për Arsimin e Kosovës (KEC) në vitin 2007, ka bërë hulumtimin e teksteve shkollore të arsimit të obliguar për barazinë gjinore. Objekt i hulumtimit ka qenë ndjeshmëria gjinore në librat e leximit 1-9. Instituti Pedagogjik i Kosovës, në vitin 2013 ka bërë hulumtimin aparatura didaktike në librat e leximit të klasave (1-9). Donika Koliqi ka realizuar hulumtimin „Barazia Gjinore në tekstet e gjuhës shqipe dhe të lëndëve shoqërore të shkollës fillore të Kosovës, që si rekomandim të këtij hulumtim, autorja ka paraqitur: „Tekstet mësimore të rezervojnë hapësirë më të gjerë për role dhe aktivitete bashkëkohore të grave, si në shkencë, politikë, biznes, etj, për t’u treguar nxënësve se veprimtaria e gruas nuk lidhet vetëm me punët private në shtëpi, por edhe me punë të tjera, të cilat tradicionalisht konsideroheshin si „mashkullore“. Gjithashtu edhe aktivitete për meshkuj, të cilat zakonisht konsiderohen „punë grash. Ndërsa, sa i përket hulumtimit se sa janë të plotësuar standardet për tekstet shkollore të hartuara nga MASHT-i literatura nuk adreson asnjë hulumtim për zbatimin e standardeve në tekstet shkollore.

Metodologjia

Objekti i hulumtimit

Objekti i hulumtimit është studimi i teksteve shkollore të gjuhës shqipe Libër Lexim (të klasave 1-5) duke u bazuar në atë se sa në tekstetshkollore, më konkretisht në librat e leximit të gjuhës shqipe të klasave 1- 5 janë të zbatuara standardet për hartimin e teksteve shkollore.

Rëndësia e hulumtimit

Hulumtimi ka rëndësi profesionale dhe shkencore si dhe synon që të kontribuoj në përmirësimin e teksteve mësimore nga shumë aspekte. Si nga aspekti i barazisë gjinore, aspekti gjuhësor, ilustrimet, lidhjet me aspektet për edukim për pjekuri/pavarësi, edukim për demokraci, edukim paqësor, etj. Studimi, shpresoj se do të jetë një ndihmesë për institucionet përkatëse dhe specialistët që merren me hartimin e teksteve shkollore që në të ardhmen të kenë mundësi të merren me përmirësimin e teksteve sipas nevojës dhe me hartimin e teksteve të reja.

Hipoteza e hulumtimit

Standardet për Tekstet shkollore nuk janë përfillur në shkallë të kënaqshme në Librat e Leximit të klasës së parë deri në të pestën.

Rezultatet

Standardi--Reflektimi i Barazisë gjinore

Sipas këtij standardi, teksti shkollor duhet të kontribuojë në edukimin për barazinë e gjinive dhe shmangien e diskriminimit lidhur me gjininë, si dhe të kllisheve gjinore në lidhje me ndarjen e roleve. Në mënyrë të tërthortë, të gjitha tekstet shkollore duhet ta plotësojnë këtë standard

duke u kujdesur që nga ana gjuhësore të respektohen të dy gjinitë (përdorimi i trajtave femërore dhe mashkullore; p.sh. nxënës/e dhe që në tekstet, ilustrimet detyrat etj, femra dhe meshkuj të jenë përfaqësuar në mënyrë të barabartë dhe jo të klishezizuara sipas roleve tradicionale. Shumë njësi mësimore në Librin e Leximit të klasës së parë, dytë, tretë, katër dhe pesë nuk e plotësojnë këtë standard, duke mos kontribuar në edukimin për barazinë gjinore.

Në librin e klasës së dytë, në faqen 75. në tregimin „ Mburraveci” autori paraqet një tregim të ndarë në role . Rolet e tregimit, autori i ka ndarë në profesione të cilat ia ka dedikuar gjinisë mashkullore. Rolet janë: Druvari, minatori, makinisti, shkrirësi, farkëtari, zdrukthëtari. Profesionet i ka ndarë vetëm si profesione të gjinisë mashkullore. Në këtë rast nxënësit/et e gjinisë femërore nuk do ta ndjejnë veten të përfshirë në këtë tregim, duke u nisur nga ajo se, gjinia femërore do të ndjenë veten të diskriminuar sa i përket ndarjes së roleve dhe përzgjedhjes së profesioneve. Prandaj, kjo njësi mësimore nuk e plotëson fare treguesin 11.4 të standardit 11. ku thotë se,,teksti shkollor u shmanget klisheve gjinore në lidhje me ndarjen e roleve, si dhe pamjeve të njëanshme, duke treguar dhe duke paraqitur femra dhe meshkuj në aktivitete dhe kontekste të ndryshme e jo të klishezizuara.” Standarde për tekste shkollore. Prishtinë 2011, fq. 25

Në faqen 89, në tregimin „ Xhaxhi Albani dhe Albana nën dru”, në tekstin e paraqitur „ Të bisedojmë për gjuhën “, autori na tregon për sinonimet. Shembujt që merr janë vetëm të gjinisë femërore, si p.sh. : sinonime, thotë autori janë edhe fjalët: çupë, gocë dhe vajzë, mirëpo në anën tjetër nuk jep sinonime edhe për gjininë mashkullore. Po ashtu autori në përshkrimin e antonimeve që i ka hasur në tekst, bën diskriminim gjinor, duke paraqitur shembuj të antonimeve vetëm të gjinisë mashkullore, si: i bukur- i shëmtuar, i dobishëm- i dëmshëm, i zi - i bardhë, i mirë- i keq . Meqenëse antonimet janë të shprehura përmes mbiemrave, autori ka përdorur vetëm mbiemrat e gjinisë mashkullore, pa përdorur edhe nyjën (e) të gjinisë femërore,si dhe vetëm sinonimet e gjinisë mashkullore. Sa i përket plotësimit të treguesit 11.1 të standardit 11. që është: Gjuha e tekstit shkollor është

adekuate për të dy gjinitë, duke u drejtuar të dyjave (përdorim i trajtave mashkullore dhe femërore p.sh. në udhëzime, detyra etj.). në këtë njësi mësimore ky tregues i këtij standardi plotësisht mungon, sepse nga ana gjuhësore nuk janë respektuar të dy gjinitë p.sh. te antonimet i bukur , është dashur të jetë edhe shembulli /e bukur , i zi / e zezë etj, pra nuk është bërë në mënyrë të barabartë përdorimi i njejeve, te mbiemrat e gjinisë femërore dhe mashkullore.

Në këngën popullore për fëmijë në faqen 90, të titulluar „Rrush, Rrush, O Babush ”....

Rrush, rrush, o babush

Kur punohesh

S”të vjen kush

Kur mblidhesh

Vjen gjithkush.

Autori komenton përmbajtjen e këtyre vargjeve, duke treguar se këtu thumbohen ATA, që i bëjnë bisht punës. Këtu autori ka përdorur vetëm përemrin e gjinisë mashkullore ATA, pa cekur edhe përemrin e gjinisë femërore ATO. Po ashtu edhe në këtë këngë popullore treguesi 11.6 i standardit 11, është fare i paplotësuar, ku thuhet se përdorimi i gjuhës është i drejtë dhe i barabartë për të dy gjinitë, sidomos kur përdoret gjinia femërore dhe mashkullore në emërtimin e personave.

Po në këtë faqe, është dhënë edhe kënga tjetër popullore.

Kuqeshë, Kuqeshë.....

Kuqeshë, Kuqeshë,

E bukur, mbretneshë,

Mos gjuej, mos qit,

Sa t’ mjeli, pak prit!

Prit, prit, Kuqeshë,

E bukur, mbretneshë

Autori i librit komenton vargjet duke rrëfyer se mjelësja i drejtohet lopës derisa është duke e mjelë me fjalë të buta dhe lutëse. Këtu sipas autorit, shprehet dashuria e madhe ndaj lopës, me qumështin e së cilës mbahet familja. Për këtë këngë popullore nuk ka asnjë ilustrim të femrës „mjelëse”, siç e quan autori. Autori, si ilustrim ka paraqitur vetëm kokën e lopës. Këtu kemi ndarje të punëve shtëpiake nga vetë autori, i cili me vetë fjalën mjelësja, ndanë punët e gjinisë femërore nga ato mashkullore. Kjo këngë popullore nuk i përmbahet fare treguesit 11.5 të standardit 11, që ky tregues parasheh që të dy sekset të portretizohen, pasqyrohen dhe të kenë role në mënyrë të barabartë si në jetën private (në familje), ashtu edhe në të gjitha sferat e jetës shoqërore (në sferë publike, në kontekst historik.).

Në libër të leximit për klasën e tretë faqe 89, të në tregimin „***Sapuni dhe Parazitët***”, autori paraqet një tregim që ka të bëjë me tre fëmijë si: Liridoni, Eni dhe Vetoni. Autori paraqet Liridonin dhe Vetonin duke ndërtuar figura të ndryshme prej balte, ndërsa Eni „gatuante” bukë, pite dhe kuleç. Autori në këtë tregim bën ndarje të profesionit për gjininë mashkullore dhe femërore. Gjinisë mashkullore ia cakton punën e ndërtimit, ndërsa gjinisë femërore autori ia përcakton punën e gatimit. Tregimi nuk e plotëson fare treguesin 11.4, të standardit të përgjithshëm 11 „Reflektimi i barazisë gjinore”, që sipas këtij treguesi, teksti shkollor duhet t’u shmanget klisheve gjinore në lidhje me ndarjen e roleve , si dhe pamjeve të njëanshme, duke paraqitur femra dhe meshkuj në aktivitete dhe kontekste të ndryshme e jo të klishezizuara.

Në kallëzimin popullor ***Gruan e dua si sheqerin, kurse nënën si kripën, në faqen 121***, flitet për një nënë e cila sapo e kishte martuar djalin. Një natë derisa po hanin darkë djali, nëna dhe nusja e re, djali i thotë nuses: ty të dua si sheqerin, ndërsa nënën e do si kripën, pastaj djali shkon të flejë , përderisa nusja mbeti duke kryer punët e shtëpisë . Pasi që i kryen punët, nusja shkon të burri i saj dhe i tregon që nëna është mërziur ngaqë ajo e ka shpenzuar krejt rininë në djalin e saj, ndërsa ai e quan kripë. Djali të nesërmen i thotë nënës të përgatisë një darkë pa kripë dhe i thërret disa shokë për darkë. Shokët nuk ia pëlqejnë darkën, sa që djali ia dëshmojë nënës se sa e rëndësishme është kripa. “Pa sheqer mund të jetoj një vit”, thotë ai në fund të

tregimit. Kjo përrallë është shumë arkaike dhe e bazuar në folklore, që promovojnë paragjykim dhe diskriminim të gjinisë femërore).

Në Librin e Leximit të klasës së katërt në faqen 176, Pse ka mbetur Dielli pa martuar? Në këtë tregim Dielli vendosi të fejohej me Hënën. Njerëzit u gëzuan kur kuptuan se Hëna ishte e përzgjedhura e Diellit. Ata vendosën edhe të martohen, por një plak u kishte thënë se kjo martesë do të ju sjellë shumë të këqija. Ata do të lindnin shumë diej të vegjël që do ta bënin jetën në tokë të padurueshme nga të nxehtit. Disa njerëz vendosën të shpifnin për Hënën te nëna e Diellit që ta anulojnë fejesën. Ata thanë për Hënën që ajo ka dëshira të shumta, ka dëshirë të veshë fustane të reja çdo ditë dhe pastaj ti hidhte. Nëna e Diellit e konsideroi si të papranueshme këtë dhe e anuloi fejesën. Dielli ndahet nga Hëna. Hëna që nga ajo kohë del natën nga turpi që e la i fejuari. Përmbajtja në këtë tregim aprovon shpifjen si metodë për arritje të qëllimit, si dhe promovon dallim gjinor duke i nxitur fëmijët të mendojnë që është turp për vajzat nëse dështon lidhja me një djalë, ndërsa për djalin është në rregull. Përveç kësaj autori edhe në fund të tregimit ka parashtruar pyetjen: Pse Hëna fshihet nga Dielli? Tregimi nuk e plotëson këtë standard. Gjinia femërore dhe mashkullore nuk janë të përfaqësuar në mënyrë të baabartë. Ndarja e roleve është e klishezuar sipas roleve tradicionale.

Në Librin e Leximit të klasës së katërt faqe 170 në përrallën Vajza që u bë Djalë- flitet për një mbret që kishte katër vajza dhe gruan e kishte shtatzënë. Ai hapi fjalën se po të më lindë edhe një vajzë, unë do ta pres vajzën me gjithë të ëmën. Gruas së mbretit prapë i lindi vajzë dhe ajo u detyrua ta mashtrij burrin (mbretin) se kishte prapë djalë. Vajza kur u rrit u detyrua të ik nga shtëpia që të mos merr vesh i ati se nuk ishte djalë. Gjatë rrugës ajo hasi në peripeti të mëdha që me lloje të ndryshme të magjisë ajo u shndërrua në djalë vetëm sa për t'ia plotësuar dëshirën babit të saj. Kjo përrallë bën diskrimin gjinor, ku gjinia femërore sipas kësaj përrallë nuk duhet as të ekzistojë, sa që vajza është dashur edhe gjininë ta ndërroj. Në këtë përrallë nuk kemi asgjë edukative që nxënësit mund të edukohen prej përmbajtjes së saj. Përveç diskriminimit këtu kemi edhe mashtrime që gruaja i bën burrit dhe vajza i bën babës. Kjo përrallë nuk plotëson fare asnjë standard të

teksteve shkollore. Autori nuk ka bërë një përzgjedhje të duhur të përrallës.

Në Librin e Leximit të klasës së katërt, në fq. 235, autori paraqet tregimin Djali është djalë që tregon për një nënë që kishte një djalë dhe një vajzë. Përmbajtja tregon se nëna gjithmonë bënte dallime nëmës djalit dhe vajzës. Vajza për të ishte vetëm për t'ri ndihmuar për t'ri bërë punët e shtëpisë , ndërsa djali është djalë. Djali ishte i përkëdheluri i nënës dhe kishte shumë të drejta në shtëpi, si dhe çdo herë lavdërohej nga e ëma. Në paragrafin,, Bisedojmë për tekstin, autori tregon se si gratë dhe burrat nuk ishin të barabartë , ndërsa sot ne duhet t'ri ikim këtyre dallimeve. Autori është munduar në mënyrë indirekte ta promovon barazinë gjinore, por në qoftë se teksti nuk interpretohet mirë së bashku me mësuesin/en , atëherë përmbajtja do të merr një kahe krejt tjetër, ku do të kemi një diskriminim gjinor, gjithmonë duke favorizuar gjininë mashkullore. Përveç asaj si do të ndjehet gjinia femërore në klasë, kur gjatë tërë orës mësimore do të flitet vetëm për vajza dhe për mundësinë e sjelljes së mirë me ato. Sipas mendimit tim për të aprovuar barazinë gjinore, më mirë do të ishte që autori përmes disa thënieve që kishin thënë të huajt për popullin shqiptarë, në faqen 146 „ Shqiptarët në sytë e të huajve “, ku Xhorxh Bajroni shkruan për vajzat shqiptare që janë të bukura kanë veshje piktoreske, hijeshinë e trupit e ruajnë me gjatësi, ato punojnë në fushë dhe shpesh i ndajnë rreziqet me burrat dhe me fëmijët e tyre....shumë herë ato shkojnë me ta në luftë. Pastaj përmes tregimit të klasës së dytë „ Pemët dhe perimet”, ku flitet për punët që bëjnë së bashku gjyshi dhe gjyshja: Gjyshja grinte kokrra perimesh, ndërsa gjyshi kokrra pemësh. Autori do të ishte më mirë që përmes shembujve pozitiv të promovon barazinë gjinore e jo përmes shembujve negativ siç ka bërë me tregimin „Djali është djalë”.

Në librin e leximit të klasës së pestë, në këngën lirike të këngës popullore „Në më zëntë mali mua “, fq. 104, këngëtari popullor ngacmon tri krijesat më të dashura të burrit. Nënë, motrën dhe gruan. Këngëtari popullor i drejtohet nënës : Në më zëntë mali mua sa vjet zi do të mbash për mua. Nëna i përgjigjet: sa të bëhet guri ujë. Kënga vazhdon edhe me fjalë për motrën që po ashtu e pyet me fjalë të mira dhe jo ofenduese, ndërsa gruas i drejtohet me këto fjalë:

Në me zëntë ma
Mori nën”, e zeza nënë,
Sa vjet zi do maç për mua,
Mori nën”, e zeza nënë ?
Në më zëntë mali mua,
grua, moj e mjera grua,
sa vjet zi do të mbash për mua,
mori jezitja grua.
Sa të marr ujë në krua
Mori jezitja
Laju krihu e harro mua,
Mori jezitja grua.

Gruan, në këtë këngë, këngëtari e quan jezite, që sipas autorit kjo fjalë do të thotë e pabesë. Autori përmes përzgjedhjes së kësaj kënge ka dashur të paraqes figurat letrare stilistike dhe apostrofin, por në anën tjetër me përzgjedhjen e kësaj kënge ka bërë diskriminim gjinor dhe njerëzor. Përmes mësimit të kësaj kënge, nxënësit e klasës së pestë nuk marrin kurrfarë mesazhi edukativ. Kjo përmbajtje e kësaj kënge nuk e plotëson asnjë standard për tekstet shkollore.

Standardi- Pyetje dhe Detyra

Në paragrafin e pyetjeve të këngës: „*Në më zëntë mali mua*” faqe 105, autori shtron këto pyetje : Pse pyetja e parë i bëhet nënës, pastaj motrës, dhe më në fund gruas ? Pse burri i drejtohet ndryshe gruas? Të gjitha këto pyetje që i ka parashtruar autori, janë shumë shqetësuese që na bëjnë të kuptojmë se nxënësit e gjinisë mashkullore, duhet të kuptojnë se nëna dhe motra duhet të duhen më shumë se sa gruaja „jezite” që e thotë kënga popullore.

Autori ka bërë një përzgjedhje jo të duhur të kësaj kënge për të arritur deri te shpjegimi i figurave stilistike dhe apostrofit dhe kjo këngë nuk e plotëson standardin Pyetje dhe Detyra dhe asnjë standard për tekste shkollore.

Në librin leximit të klasës së pestë në faqe 75, te Antonimet, autori jep detyrë : Lidh me shigjetë antonimet, i mirë, i zi, besnik, i gjatë, i hollë, i hershëm, e shumë antonime të tjera, që të gjitha antonimet e përdorura janë të gjinisë mashkullore. Autori asnjë shembull nuk e ka dhënë të gjinisë femërore. Këtu autori nuk ka respektuar standardin e reflektimit të barazisë gjinore në tekstet shkollore si dhe treguesin 7.4, të standardit shtatë që ka të bëjë me atë se detyrat në tekstet shkollore duhet të stimulojnë nxënësit që të bëhen hulumtues të pavarur dhe të gjejnë burime të ndryshme. Nxënësit nuk mundën të bëhen hulumtues, kur autori ka paraqitur një numër të madh antonimesh. Ndoshta, kishte qenë më mirë që autori të kishte kërkuar nga vetë nxënësit që të gjejnë antonime të ndryshme si nga gjinia mashkullore, ashtu edhe nga gjinia femërore. Kjo do të ndikonte në pavarësinë e tyre si dhe në të menduarit e nivelit të lartë.

Standardi- Aspekte gjuhësore

Në librin e klasës së parë të autorit Arif Demolli, në përrallën „Tri të vjela nga një pemë”, fq. 52, që është një përrallë afgane, bëhet fjalë për një pasha i cili duke kaluar përmes fushave , pa një plak që mbëltonte një dru ulliri. Ai i tha: Ju jeni i vjetër dhe duhet të pushoni, dhe përveç kësaj, as vetë allahu nuk e di nëse do të arrish t’i shohësh frutat e kësaj peme. Në këtë përrallë është e përdorur fjala allah që nuk është fjalë e gjuhës shqipe. Po ashtu edhe në fjalorthin e fjalëve të panjohura nuk është përkthimi i kësaj fjale. Kjo pjesë e tekstit bien në kundërshtim me standardin 8, „Aspekte gjuhësore“, që ky standard i referohet teksteve shkollore pa gabime, dhe të jetë në përputhje me normat e gjuhës standarde dhe tu shërbejë nxënësve si shembull. Përzgjedhja e këtij teksti që ka për qëllim dhënien e mesazhit të njeriut të mençur, nuk është adekuate për moshën e fëmijëve të klasës së parë.

Standardi--Lidhjet me aspektet, edukim për pjekuri/pavarësi, edukim për demokraci, edukim paqësor

Në Leximin e klasës së tretë në tregimin e parë fq. 4. ,, Dita e parë e shkollës “ është një rrëfim i shkruar nga Fan Noli, që shkruan për vetën e vet, apo më mirë të themi është një tregim autobiografik . Në këtë tregim përshkruhen sjelljet e mësuesit ndaj Nolit. Sjelljet e mësuesit ndaj Nolit ishin të vrazhda dhe dhunuese që Noli kishte rrëfyer se si mësuesi e rrihte me egërsi dhe se si kishte frikë nga mësuesi dhe nga shkolla. Si detyrë shtëpie, autori jep detyrën: Përshkruani shkurtimisht se si e ke përjetuar Fan Noli ditën e parë të shkollës, d.mth. sipas autorit, ai dëshiron t’i pyet nxënësit se a keni pasur frikë ju nga shkolla apo jo. Autori e ka bërë një përzgjedhje jo të duhur të tregimit, meqenëse këtu kemi të bëjmë me ditën e parë të shkollës, ku fëmijët duhet të shkojnë të lumtur në shkollë dhe të kenë dashuri për mësuesit-et. Ky tregim nuk është i përshtatshëm për fëmijët, kur sot më shumë se kurrë ata kanë nevojë të duan shkollën dhe mësuesin/en. Kjo njësi mësimore nuk e plotëson fare treguesin 10.4, të këtij standardi, që kriter është që teksti shkollor të jetë një ndihmesë jo vetëm në zhvillimin e kompetencave dhe të njohurive lëndore, por edhe në atë të kompetencave personale dhe sociale.

Po ashtu në këtë libër, autori paraqet tregimin „Vështirësitë e Viganit”, fq. 24 në të cilën bëhet fjalë për një djalë që quhet Vigan, i cili ishte kthyer nga Gjermania. Ai atje kishte mësuar gjermanisht, dhe kishte vështirësi në të folur e në të shkruar. Autori, jep disa fjali që kishte shkruar Vigan në gjuhën shqipe. Vigan kishte bërë gabime gjuhësore në të shkruar. Fjalitë e shkruara të Viganit janë: Agimi janë nxënës i mirë. Drita dhe Teuta është shoqe të ngushta. Dritoni, Luani dhe Ylli ushtron të bëhet futbollistë. Si detyrë është dhënë nga autori që nxënësit/et të gjejnë gabimet dhe të përmirësojnë. Ky tregim nuk është i përshtatshëm për nxënësit/et, sepse në klasë mund të ketë edhe nxënës/e që janë të rikthyer nga Gjermania, dhe duhet të mendojmë se si ndihet ai/ajo nxënëse kur, nxënësit tjerë i shikojnë këto gabime dhe mundet të vijë edhe te përqeshja e tyre. Nxënësit/et , mund të lëndohen

emocionalisht. Duke u bazuar në treguesin 10.3 që teksti shkollor ndihmon në mënyrë të drejtpërdrejtë apo të tërthortë, në edukim për demokraci dhe në edukim paqësor, duke u orientuar drejt vlerave etike dhe pedagogjike, atëherë tregimi në fjalë nuk e plotëson treguesin e këtij standardi.

Në faqen 73, autori paraqet tregimin „ Gabimet e Erblinit “ që përshkruan një djalosh të quajtur Erblin i cili ishte kthyer nga Gjermania me familje. Atje kishte qëndruar shumë vjet dhe kishte ndjekur mësimet gjermanisht. Ai bënte gabime të mëdha kur shkruante. Gabimet e tij ishin: „Gjyshi im është shumë e dashur, por gjyshja është edhe më i dashur”. Në tregim autori ka paraqitur edhe disa gabime të tjera që bënte Erblini i rikthyer nga Gjermania. Tregimi nuk është fare i përshtatshëm për nxënësit për arsyes se nuk promovon gjithëpërfshirjen, demokracinë tolerancën si dhe bie në kundërshtim me këtë standard. Përveç që nuk e plotëson këtë standard, teksti nuk është i përshtatshëm për nxënësit/et e kësaj klase, sepse diskriminon nxënësit/et e rikthyer dhe ata/ato do ta ndiejnë vetën të përqeshur dhe të lënë anash nga shoqëria e sidomos nga shkolla, e cila duhet të jetë një institucion që promovon gjithëpërfshirjen e jo që kundërshton atë. Autori, përveç që ka paraqitur këtë përmbajtje jo gjithëpërfshirëse, ai po në këtë faqe, në paragrafin „Të bisedojmë “ shkruan: „ E gjete përse shokëve dhe shoqeve të klasës së Erblinit u vinte për të qeshur ? Është e thjeshtë fare..., Erblini nuk dinte ta përshtaste gjininë e mbiemrit me gjininë e emrit me të cilin përdorej,... shkruan autori. Pastaj, autori kërkon që nxënësit të gjejnë gabimet e Erblinit . Kjo pjesë e tekstit përveç që bie në kundërshtim me standardin e përgjithshëm 10, (Standardi 10, Lidhjet me aspektet edukim për pjekuri/pavarësi, edukim për demokraci, edukim paqes fq. 23. Ministria e Arsimit Shkencës dhe Teknologjisë) . po ashtu nuk plotëson standardet plotësuese për libër të leximit, siç janë: Standardi 16.1.2.11, që sipas këtij standardi zgjedhja e teksteve duhet të orientohet drejt përvojave dhe interesave heterogjene të fëmijëve e të rinjve me prejardhje familjare, sociale dhe kulturore të ndryshme. Përvoja të ndryshme nga mësimdhënësit dhe nga vetë nxënësit na kanë treguar se si dhe sa ndikon që një nxënësi ti thuhet „ti nuk dinë” e sidomos të pyeten nxënësit e tjerë në prani të tij

se.. „ E gjetet pse po ju vjen të qeshë”? Po e gjetëm, përgjigjen nxënësit/et, Erblini nuk din të përshtat gjininë e mbiemrit me gjininë e emrit me të cilën përdorej. Përmbajtja e këtij teksti nuk është e përshtatshme për nxënës, sepse është një tekst me përmbajtje që nxënësit do të lëndohen emocionalisht.

Standardi--Aspektet metodike dhe didaktike, në të cilën përshkruhet, cilësia, relavanca (thelbësorja) dhe aktualiteti në pikëpamje përmbajtjesore dhe shkencore

Në Leximin e klasës së tretë në faqen 54 dhe 58, autori jep dy rrëfime për trimat e këngëve të kreshnikëve. Njëri rrëfim është i shkruar nga Rifat Kukaj dhe tjetri nga vet autori i këtij teksti, Arif Demolli. Nga Rifat Kukaj, autori ka paraqitur rrëfimin: „Gurët e Kreshnikëve”, ndërsa rrëfimi i shkruar nga vetë autori është: „Mujë Harambashi dh Bali Katravella. Në këto rrëfime popullore bëhet fjalë për dy heronj të këngëve popullore. Autori ka paraqitur këto rrëfime për të paraqitur figurat letrare, metaforën dhe Litotën. Është e kuptueshme kjo, mirëpo në anën tjetër sa i përket moshës së fëmijëve, këto rrëfime paraqesin vështirësi në të nxënit e tyre, duke u bazuar në moshën që kanë nxënësit e klasës së tretë. Këto tregime nuk e plotësojnë standardin 5, që paraqet përshtatshmërinë me moshën e nxënësve.

Në rrëfimin „Mujë Harambashi dhe Bali Katravella ka shumë fjalë të panjohura që nuk gjinden as në fjalorthin e tregimit, përveç kësaj, përmbajtja e tyre nuk është me cilësi të lartë arsimore dhe edukative dhe nuk janë në përputhje me kërkesat e shoqërisë së sotme e të nesërme . Duke u bazuar në standardin 4. Aspektet metodike dhe didaktike, në të cilën përshkruhet, cilësia, relavanca (thelbësorja) dhe aktualiteti në pikëpamje përmbajtjesore dhe shkencore, këto rrëfime bien në kundërshtim me këtë standard. Përveç standardit 4, ky rrëfim bie në kundërshtim edhe me standardin 8. që ka të bëjë me aspekte gjuhësore, në të cilën ky standard si synim ka përshtatjen e moshës dhe aftësive gjuhësore të klasës për të cilën teksti shkollor është konceptuar. Autori, për të paraqitur dhe për t'i njoftuar fëmijët me figurat letrare,

hiperbolën dhe litotën, është dashur të paraqes ndonjë fabul apo ndonjë këngë popullore, që në thesarin e këngëve tona popullore gjejmë shumë sosh që janë krijuar nga fëmijët dhe për fëmijët. Ato janë kënduar prej tyre në momente të ndryshme dhe në lojë. Përmes këtyre këngëve ka pasur mundësi të paraqes (figurat letrare hiperbolën dhe litotën). Në përmbajtje të kësaj përrallë është paraqitur heroizmi mashkullor, si gjini dominuese në tekste shkollore.

Në librin e leximit të klasës së katërt nga autori Xhevat Syla në faqen 91, autori jep anekdotën „ Tërshanë n”sofër për darkë “ . Në këtë anekdot flitet për disa miq që ishin të pasinqertë me njëri tjetrin. Ata shkuan në konak te një i Malishevës. Te konakgjiu ata u prezantuan duke e përqeshur njëri- tjetrin. Përqeshjet që ja bënë njëri tjetrit ishin : „Ky shoqi jem është a kali i madh,s”din me folë, po ti mos ja vno roen.” Po ashtu edhe tjetri shok i përgjigjet me këto fjalë : Mos ja vno fort roen kti shoqit tem se kurkun s”ka ma kali se ky. Kjo anekdotë ka përmbajtje jo edukative dhe nuk ka të bëjë me kurrfarë mesazhi që fëmijët mund të arsimohen dhe të edukohen nga kjo anekdot. Duke u bazuar në standardin 4, në treguesin 4.1. që i referohet vlerave të larta arsimore dhe edukative që duhet të ketë një tekst shkollor, kjo anekdot nuk e plotëson këtë standard. Autori nuk ka bërë përzgjedhjen e duhur të anektodës.

Standardi--Përmbajtja ndërrkulikulare në Libër Lexim (1-5)

Librat e leximit të këtyre klasave nuk i plotësojnë kërkesat për edukim të nxënësve për ruajtjen e mjedisit, edukim për media, me qëllim që nxënësit /et të përfitojnë kompetenca të përdorimit të mediave elektronike dhe të llojeve të tjera. Këta libra nuk kontribuojnë në zhvillimin e një kulture të të lexuarit edhe pas shkolle. Nuk janë tërheqës, nuk ka udhëzime për përdorimin e bibliotekave dhe të mediave të ndryshme (elektronike dhe të shtypura), informata të ndryshme në lidhje me vlerën dhe me faqet e leximit gjatë kohës së lirë. Poashtu në këto tekste ka shumë pak integrim të lëndëve të ndryshme në njësi mësimore , edhe pse autorët përmes pyetjeve që kanë bërë në fund të tregimeve, kanë pasur mundësi të integrojnë edhe lëndët e tjera.

Në librin e klasës së pestë fq. 140 në tregimin „Peshku i Botës”, bëhet fjalë për një peshk (harengë) që jetonte në Detin e Veriut. Ai dëshironte të notonte rreth botës. Ai filloi të notonte në jug të Atlantikut, rreth Bririt të Oqeanit Indian, rreth Detit të Javës, nëpër Detin e Koraleve, në Paqësorin e Gjerë, rreth Detit të ftohtë Siberian, rreth Oqeanit të ngrirë Antarktik dhe prapë u kthye në Detin e vet të Verit. Përfundimi i tregimit është se peshkun e blenë një njeri të cilin e hëngri për darkë. Ai nuk e paska ditur se peshku e paska shëtitur tërë botën. Autori pyetjet që ka bërë për nxënës janë: Ç’bëri harenga (lloj peshku)?, Çka pa në dete dhe oqeane? Si ndikoi ky udhëtim në harengën? dhe disa pyetje të tjera. Për të bërë integrim të lëndëve, autori ka pasur mundësi të bëjë pyetje të ndryshme, p.sh: Ku gjendet Deti i Veriut ? Çfarë dallimi ka deti prej oqeanit? A mundet të jetoj peshku edhe në oqean ? Pse e ka quajtur autori Peshku i Botës ? Nga këto pyetje, autori ka pasur mundësi që të nxjerrë shumë përgjigje të vlefshme që njëkohësisht bëjnë edhe integrim të lëndëve dhe nxisin të menduarit kritik nxënësve në nivelet më të larta të Taksonomisë së Blumit që është edhe njëra ndër kompetencat e Kornizës së Kurrikulës së re të Kosovës. Autori për detyrë shtëpie ka pasur mundësi të jap që nxënësit të hulumtojnë në shtëpi për këto lloje të peshqve dhe ku gjenden këto detëra. Po ashtu edhe mësimdhënësit meqenëse gjithmonë janë duke u bazuar në tekstet shkollore kanë mundësi që të hulumtojnë më shumë edhe në internet dhe në tekste të tjera për të marrë informacionet e panjohura që i kanë në libër, p.sh, në pyetjet për detrat, llojet e peshqve,etj. Vlen të përmendet që po në këtë libër të leximit të klasës së pestë fq. 129, është një përrallë e shkruar nga Arif Demolli ***„Përralla për një lumë dhe për një dashuri “*** që flitet për dy pleq që njëri ankohej se vendi ku jetonte ai nuk ka lumë dhe ishte thatësi e madhe. Lumi e dëgjoi këtë bisedë të tyre dhe u nda në dysh , që gjysma e parë u nda në shtatin e ri e gjysma e dytë në shtratin e vjetër. Dhe prej sot e asaj dite ky lumë jeton me trupin e ndarë në dysh. Autori në këtë përrallë jep edhe informacione shtesë duke bërë edhe integrimin e lëndëve, kur u tregon nxënësve se është ndarja në dysh e lumit dhe u tregon se edhe ne kemi një lumë që ndahet në dysh, e ka fjalën për lumin Nerodime. Dhe çështë me e rëndësishmja e kësaj, autori për

detyrë jep që nxënësit të gjejnë lumin Nerodime në hartë dhe të ndjekin rrjedhën e tij, d.m.th ka bërë integrimin e lëndëve, (lexim, gjuhë, gjeografi). Përmes këtij tregimi, autori ka pasur mundësi edhe të jap sugjerime, duke u iu rekomanduar nxënësve dhe mësimeve të realizojnë edhe një ekskursion për të vizituar lumin Nerodime. Përmes përmbajtjeve të teksteve shkollore, pyetjeve dhe detyrave, tekstet

mund të kontribuojnë dukshëm në integrimin e fushave ndërrkulikulare që po ashtu është një kompetencë kryesore e sistemit të arsimit në Kosovë.

Standard--Paraqitja, pamja, qartësia *Ilustrimet në libër Lexim (1-5)*

Në librin e leximit të klasës së dytë faqe 6, në poezinë, Nënë e babë shumë i dua “, poeti përshkruan dashurinë e madhe që kanë fëmijët ndaj prindërve. Në ilustrimin paraqitet vetëm babai duke përkëdhelur djalin, ndërsa ilustrimi i nënës mungon. Tregimi bie ndesh me treguesin 3.4 të këtij standardi, ku thotë se, Ilustrimet duhet të jenë të mjaftueshme për njësinë mësimore.

Në librin e klasës së tretë, faqe 163, në njësinë „Eni në bibliotekë”, flitet për një vajzë e cila rregullisht shkonte në bibliotekë për të marrë libra të ndryshëm për të lexuar. Tregimi flet për një vajzë,ndërsa në ilustrim është i paraqitur një djalë. Tregimi nuk e plotëson treguesin fare 3.3 të standardit 3, ku thotë se ilustrimet duhet të janë të llojllojshme dhe të përputhen me përmbajtjen e njësisë mësimore.

Në librin e klasës së dytë faqe 90, në këngën popullore „ Kuqeshë, Kuqeshë, është e ilustruar vetëm koka e lopës, që ka përputhshmëri me këngën popullore, ndërsa në anën tjetër, autori kur bën komentimin e këtyre vargjeve, thotë se mjelësja i drejtohet me fjalë të buta lopës për ta mjelur. Autori, askund nuk ka paraqitur ilustrime që kanë të bëjnë me një femër, siç e quan autori mjelëse. Ilustrimi për këtë këngë popullore nuk përputhet me standardin 3. ku thotë se ilustrimi që gjendet në tekst nuk duhet të përmbajë vetëm atë që gjendet në tekst, por duhet të përmbajë informata plotësuese për tekstin duke i nxitur kështu nxënëset/it që të merren në mënyrë të thelluar me tekstin.

Standardi---Përshtatshmëria me moshën Libër Leximi (1-5)

Përralla e Librit të Leximit (klasa e tretë), „Tri të vjela nga një pemë” në faqen 52 është një përrallë afgane që nuk është e përshtatshme për moshën e nxënësve të klasës së parë, duke u bazuar në atë se ka shumë fjalë të panjohura dhe disa fjalë nuk janë edhe fare të përkthyer. Poashtu në faqen 54 dhe 58 të po këtij libri jepet përralla „Mujë Harambashi dhe Bali Katravella”, që është një përrallë jo e përshtatshme për moshën e fëmijëve dhe ka shumë fjalë të panjohura, të cilat nuk gjinden fare në fjalorth. Këto përralla bien në kundërshtim me treguesin 16.1.2.9 të standardeve specifike, ku thuhet se Libri i leximit duhet të përmbajë një zgjedhje cilësore dhe të përshtatshme me moshën e nxënësve me shembuj edhe nga letërsia e popullit të vet, duke kontribuar në formimin dhe edukimin letrar në gjuhën dhe kulturën e vet.

Përfundim dhe rekomandime

Analiza e teksteve shkollore (Libër Leximi 1-5) rezultoi me disa gjetje dhe përfundime që në të ardhmen, këto gjetje mendoj se do të rezultojnë në përmirësimin e mëtejshëm të teksteve shkollore në qoftë se autorët e teksteve bazohen në plotësimin e standardeve në përmbajtjet e teksteve shkollore.

Nga të dhënat e nxjerra nga ky hulumtim mund të përfundojmë se Libër Lexim (1-5) përcjellin mangësi, lëshime të natyrave të ndryshme, që jam përpjekur t’i evidentoj që në të ardhmen hartuesit e teksteve t’i kenë parasysh dhe t’i eliminojnë ato, duke ngritur kështu nivelin profesional të teksteve shkollore të gjuhës shqipe për klasën (1-5). Shumë përmbajta mësimore të këtyre librave janë kryesisht arkaike dhe të bazuar në folklor, që promovojnë paragjykim apo diskriminim të gjinisë femërore, heroizëm mashkullor dhe vetë-viktimizim. Përmbajtjet në këto libra janë më shumë në favor të rolit dominues të mashkullit. Personazhet e gjinisë femërore në këto tekste paraqiten kryesisht në role të amvisës. Diskriminimi i gjinisë femërore paraqitet

sidomos në përralla të ndryshme, ku paraqitet dëshira për të lindur vetëm djalë. Prandaj shumë përmbajtje mësimore nuk e plotësojnë standardin e barazisë gjinore.

Sa i përket standardit përshtatshmëria e teksteve me moshën e nxënësve, Libri Leximit për klasën e tretë ka 184, faqe, Libri i Leximit për klasën e katërt ka 245 fq. dhe Libri i Leximit për klasën e pestë ka 235, që nuk përputhet me moshën e fëmijëve 6- 11 vjeçar. Gjuha e shkrimeve në disa njësi mësimore, e sidomos në disa përralla nuk është e konceptuar në përputhje me moshën dhe mundësitë gjuhësore të klasës, për të cilën teksti shkollor është adekuat. Disa tregime dhe përralla që janë të paraqitura janë shumë të ngarkuara me fjalë të panjohura, gjë që nuk janë as në fjalorin e njërive mësimore dhe janë fjalë të vjetra që nuk përputhen me moshën e fëmijëve.

Disa njësi mësimore në Librat e Leximit (1-5) nuk e plotësojnë standardin, „Përpunimi dhe përpilimi didaktik, sepse nuk janë të përshtatshëm për tipa të ndryshëm të nxënësve /eve, p.sh me nxënës/e që mësojnë (në mënyrë vizuale, përkatësisht kognitive apo vepruese. Po ashtu këto tekste mësimore nuk nxisin tek nxënësit të mësuarit e pavarur të tyre, përkundrazi ka përmbajtje mësimore që krijojnë edhe frikë të nxënësit nga mësimdhënësi dhe nga shkolla.

Në shumë tregime, përralla, anekdota, këngë popullore, poezi dhe shembuj të ndryshëm nuk ka përmbajtje me cilësi të lartë, dhe nuk janë në përputhje me kërkesat e shoqërisë së sotme e të së nesërme. Librat e Leximit (1-5) nuk e plotësojnë standardin katër, që libri shkollor duhet të ketë cilësi, përmbajtje shkencore dhe të jetë në përputhje me kërkesat e shoqërisë. Përmbajtjet janë shumë të vjetra dhe nuk kanë nivel të lartë bashkëkohor.

Gjuha e shkrimeve në këta libra, e sidomos në librin e klasës së tretë, nuk është e kuptueshme për moshën dhe mundësinë gjuhësore të klasës, për të cilën teksti është konceptuar. Gjatësia e disa njërive mësimore është shumë e madhe për këtë moshë dhe është e përmbushur me fjalë shumë arkaike që nuk përkojnë me kohën e sotit.

Librat e Leximit (1-5) nuk e plotësojnë standardin, Ilustrimet në tekstet shkollore për arsye se shumë njësi mësimore nuk ndërlihen gjithmonë me përmbajtjen dhe mesazhin e njësisë. Shumë shpesh edhe

në ilustrime hasim pabarazi gjinore. Në disa ilustrime edhe pse në përmbajtje flitet për gjininë femërore, ilustrimi është i paraqitur me gjininë mashkullor.

Përzgjedhja e përmbajtjeve mësimore në shumicën e teksteve nuk është bërë në mënyrë të duhur, nuk ndihmon nxënësit/et për edukim paqësor dhe për demokraci, që do të thotë nuk e plotësojnë këtë standard.

Tekstet shkollore, Libër Lexim (1-5) nuk i përmbushin standardet për hartimin e teksteve shkollore, të hartuara nga MASHT së bashku me Internacional Project in Education (IPE), pjesë e Shkollës së Lartë Pedagogjike të Cyrihut.

Tekstet shkollore, Libër Leximi (1-5) duhet të ndërrohen sepse nuk kanë përputhshmëri me Kornizën e Kurrikulës së Re.

Në të ardhmen, autorët/et e teksteve mësimore t'i përmbahen standardeve për hartimin e teksteve shkollore. Përmbajtjet në tekstet shkollore të jenë me cilësi të lartë dhe të kenë vlerë të lartë edukative arsimore dhe të jenë në përputhje me kërkesat e shoqërisë. Të shfrytëzohet literaturë bashkëkohore duke mos e lënë anash edhe letërsinë popullore, mirëpo gjithmonë duke promovuar traditat me vlerë pozitive të popullit tonë. Autorët/et e teksteve duhet të jenë më të emancipuar në aspektin e barazisë gjinore, si dhe të kenë njohuri të mira për Kurrikulën Barazia gjinore në tekstet shkollore të promovohet me shembuj pozitiv dhe konkret. Rolet gjinore t'i paraqesin të ndryshme si për gjininë mashkullore ashtu edhe për gjininë femërore, vetëm kështu mund të krijojnë bindjen te nxënësit, se rolet ndryshojnë dhe janë të realizueshme për të dy gjinitë. Përcjellja e mesazhit të bartet duke dhënë shembuj pozitiv, e jo përmes shembujve negativ. Gjuha e tekstit shkollor të jetë pa gabime, në përputhje me normat e gjuhës standarde dhe të jetë adekuate për të dy gjinitë që mund t'u shërbejë nxënësve/eve si shembull. Njësitë mësimore të jenë më të shkurtra të përshtaten me moshën e nxënësve/eve. Në tekstet shkollore të bëhet integrimi i lëndëve përmes përmbajtjes, e sidomos përmes pyetjeve dhe detyrave që të paraqitura në paragrafin në fund të njësisë. Do të ishte e domosdoshme që përveç redaktorëve letrarë, tekstet të kalojnë edhe nëpër duart e redaktorëve gjuhësorë.

Autorët/et gjatë hartimit të teksteve duhet të marrin në konsideratë ndryshimet në shoqëri, kulturë dhe ekonomi të vendit tonë.

Literatura

Demolli Arif. Libër Leximi 1 (2010) , Shtëpia Botuese „ Libri Shkollor”. Prishtinë.

Demolli Arif. Libër Leximi 2 (2012),Shtëpia Botuese „Libri Shkollor “. Prishtinë

Demolli Arif. Libër Leximi 3 (2013) Shtëpia Botuese „Libri Shkollor”. Prishtinë.

Koliqi, Hajrullah: Historia e arsimit dhe e mendimit pedagogjik shqiptar, Universiteti i Prishtinës dhe Libri shkollor, Prishtinë, 2002.

Koliqi Hajrullah: Historia e Pedagogjisë Botërore I, Universiteti i Prishtinës, Prishtinë,1997

Korniza e Kurrikulës e Arsimit Parauniversitar të Republikës së Kosovës (2011) .Prishtinë: Ministria e Arsimit e Shkencës dhe e Teknologjisë.

Koliqi, Donika. Barazia për tekstet Gjuhës Shqipe dhe të lëndëve shoqërore të shkollës fillore të Kosovës. Prishtinë, 2014

Syla Xhevat. Libër Leximi 4 (2007) Shtëpia Botues „Libri Shkollor”. Prishtinë

Syla Xhevat. Libër Leximi 5, (2007), Shtëpia Botuese „Libri Shkollor” Prishtinë

Standarde për Tekstet shkollore (2011). Prishtinë. Ministria e Arsimit Shkencës dhe Teknologjisë.